

Kajsa, je speelt met vuur

Martin Heijnsbroek

1 februari 2018

Mijn vriend Jeff uit Silicon Valley kan het niet nalaten om bij elk Facebookbericht dat niet in zijn politiek correcte nieuwsoverzicht past mij te waarschuwen. 'Guys, it's Fake News!'

Niet alleen Jeff, maar ook minister Kajsa Ollongren maakt zich zorgen. Troll farms in Rusland zouden ons bedreigen met desinformatie over van alles en nog wat.

Van Jeff begrijp ik dat wel. Hij is een succesvol entrepreneur en democraat en gaat gewoon mee met zijn tijd. Maar Kajsa, die is natuurlijk de goden aan het verzoeken. Zeker als haar eigen partij net het raadgevende referendum intrekt en een 180-graden draai maakt met de sleepnet-wet. Op dit hoogtepunt van politiek wantrouwen lijkt het me niet handig om de enorme risico's van desinformatie te hypen.

Volgens mij gaat al dat gedoe rond fake news ook niet zozeer over het Kremlin, maar is het een lekker middel om mensen met een andere kijk op zaken in één klap in een verdachte hoek te kunnen zetten. Door 'Fake News!' te roepen, associëren Jeff en Kajsa ongewenste opinies met het kwade. Een uitleg of argumenten hoef je niet meer aan te dragen: je zegt gewoon dat het niet klopt.

Wist u dat de mens eigenlijk helemaal niet tegen onzekerheid kan? In een onderzoek met een computerspel kregen mensen een pijnlijke elektrische schok als ze de verkeerde steen optilden (één waar een slang onder zat). Naarmate de onderzoekers de onzekerheid lieten toenemen, steeg het stressniveau. Het meest interessante was dat een voorspelbare maar slechte uitkomst minder stress oplevert dan een onvoorspelbare situatie die ook mogelijk een prettig resultaat heeft.

Ik zie dit fenomeen regelmatig terug in mijn werk: managers willen gewoon duidelijkheid, een algoritme werkt of het werkt niet. Een uitleg over statistische onzekerheid jaagt ze soms stuipen op het lijf. Als ik iemand Fake News! hoor zeggen, dan hoor ik dus een behoefte om de stress te reduceren. Middels een soort kinderlijke kwalificatiedrang: iets klopt of het klopt niet, punt.

En alhoewel ik Jeff en Kajsa die stressreductie echt wel gun, heeft het een prijs. Een hele grote prijs. Hoe meer data we hebben, hoe meer nuances en diepere patronen je vindt. Statistische onzekerheid is complex, geeft veel stress, maar biedt juist een kans om de patronen echt te begrijpen. Helaas moet dat soms: omdat iemand iets ziet wat je zelf niet helemaal begrijpt, of waarmee je het niet eens bent.

Afgelopen november kondigde Kajsa aan: 'Ik ben in gesprek met Facebook. We willen samenwerken om te zorgen dat we iets tegen heimelijke beïnvloeding kunnen doen'. Je kunt je afvragen waar die samenwerking over zou moeten gaan.

Alhoewel het algoritmische categoriseren ons ongetwijfeld gaat helpen om Russische trollen te identificeren, zullen we natuurlijk nooit met algoritmen kunnen vaststellen of het NRC of de EU de waarheid verkondigt met betrekking tot Syrië, of ieder ander onderwerp.

Integendeel, Kajsas Duitse collega Heiko Maas dwingt Twitter om nu 'handmatig' haatsprekerij te identificeren en te verwijderen in Duitsland. Dus een tent vol hipsters van Twitter en een verklik-knop voor activisten bepalen nu wat een Duitse AfD-politicus wel of niet mag zeggen.

Ik zag deze week software waarmee je de weersomstandigheden op een foto kunt veranderen, zodat je op vakantie altijd mooi-weer-foto's kunt rondsturen op social media. Maar ook las ik over kunstmatige intelligentie waarmee je fake personages kunt maken die je kunt laten doen en zeggen wat je wilt. Over een paar jaar zijn deze beelden niet meer van echt mensen te onderscheiden. Ze hebben de stem van Jeff, Kajsas of die van u. Dat geeft mij wel een beetje stress: misschien moeten we daar tegen samenwerken.

